

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in valja s poštino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dem za celo leto 4 K, za pol leta 2 K in za četr let 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge irvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hodi sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se pošilja do odpovedi. — Daležniki „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnina. — Posamezni listi stanejo 10 v.

UREDNIŠTVO: Koroška cesta št. 5.

Behopni se ne vračaja. Neznankovana pisma se ne sprejemajo.

UPRAVNIŠTVO: Koroška cesta št. 5.

Vsprejema naročnino, iskerate in reklamacije.

Za inzerate se plačuje od enostopne petitvrste za enkrat 15 v, za dvakrat 25 v, za trikrat 35 v. Za večkratno oglašje primerem popust. Iskerate se sprejemajo do sreče opoldna. — Nezaprite reklamacije se poštno prosta.

Štev. 3.

V Mariboru, dne 19. januarja 1905.

Tečaj XXXIX.

Želje slovenskih volilcev.

V deželnem zboru je sedel v preteklem zasedanju mož, o katerem bi se lahko dolgo dvomilo, ali je mutast ali ne. Bil je to od nemških meščanov, od socialdemokratov in Štajerčevih šnopsarjev izvoljeni župan slovenjebistriški, Albert Stiger. Ko je kandidiral, so plačani agitatorji kovali Stigerjeve zmožnosti v zvezde, toda komaj je sedel mož nekoliko tednov v deželnem zboru, spoznali so vsi, da so se hvalisane zmožnosti Stigerjeve nahajale samo v domišljiji razvnetih agitatorjev, v istini pa jih nikjer ni. Mož ni niti dovolj nadarjen, niti izobražen, da bi izpolnil upanje, ki so je stavili vanj zapeljani volilci.

Razven zaradi nekaterih predlogov za podpore, kakor jih prinese vsak poslanec seboj v zbornico, ni Stiger v deželnem zboru do zaključnja deželnega zbora, ki se je izvršilo dne 14. jan., izustil nobene besede, le proti koncu se je pokazal, da ni mutast, ampak da zna govoriti, če tudi bore slabo. Tudi dne 13. jan. se je vzbudil iz svojega spanja ter se javil za govor. In ko se mu je dovolilo govoriti, povspel se je celo tako daleč, da je povedal deželnemu zboru, katere so želje njegovih kmetov in delavskih volilcev. Rekel je, da si njegovi volilci želijo le znanja nemškega jezika, češ, ker je v znanju nemškega jezika rešitev za našega kmeta in delavca.

Cel deželni zbor je zastrmel nad to veliko modrostjo Stigerjevo. Zastopniki nemških de-

lavcev in kmetov so se natihem vprašali, kako to, da se našim kmetom in delavcem ne godi boljše, ko pa vendar vsi znajo nemški. Slovenski poslanci pa so pomilovalno gledali Stigerja ter menili: Ubogi Stiger, ti pa res znaš, kje našega kmeta čevelj žuli! Le poslanci nemških mest in bogati graščaki, ki jim je za kmeta in delavca sploh deveta briga, so plaskali neumnemu govoričenju Stigerjevemu.

Gospod Stiger, ali vaši volilci res nimajo najneje želje, nego da se jim dajo šole za učenje nemščine? Ali bodo vaši volilci dražje prodajali svoje pridelke, če bodo znali nemški? Ali bodo njihove njive in njihovi vinogradi bolj rodili, ali se bo njihova živina bolj debelila, ali bo jim treba manj davkov plačevati, ako bodo znali nemški? Kje je narod na svetu, ki bi pomagal kmetu in delavskemu stanu iz slabih razmer s tem, da bi ga učil tujih jezikov?

Slovenski volilci! Nepoklicani ljudje vas na ta način vodijo na kriva pota! Z lepo donečimi besedami vas hočejo omamiti ter vam zakriti svoje prave namere. Vcepiti vam hočejo popolnoma krive nazore, da vas bo iz sedanjih slabih razmer rešila le nemščina! Gotovo, dobro je, če človek zna več jezikov, če zna Slovenec tudi nemški. Mi nismo proti učenju tujih jezikov! A mi slovesno ugovarjamo proti govorjenju naših nasprotnikov, kakor da bi bila prihodnost naših kmetov in delavcev odvisna edinole od znanja ali neznanja nemščine! S tem zanašajo in vzdržujejo naši nasprotniki

med nami le prepri, mi se kregamo zaradi nemščine in slovenščine, Nemci pa si med tem kupujejo med nami lepa posestva in si zidajo lepe hiše, mi si razbijamo glave, Nemci pa se vesele pri polnih mizah!

Slovensko ljudstvo! Ne verjami svojim neprijateljem, ki te navdušujejo za reči, katere niso zadostno zdravilo za tvoje bolezn. Kmeti stan in delavski stan slabo stojita dandanes, a ne nemščina, ampak stanovska izobrazba, poznanje novodobnih gospodarskih razmer, podjeten duh in žilava, krepka volja bodo pomagale tem stanovom do sreče! Nismo proti učenju nemščine, a proti temu, da se našemu ljudstvu hoče vcepiti prepričanje, da je ta jezik edin rešitelj iz sedanjih zamotanih razmer! V istini se s takimi nezrelimi nazori med nami neti le prepri, ki nas potiska še globeje v nesrečo kakor že tičimo v njej! Slovensko ljudstvo! Misli trezno in ne daj se zapeljati na pota, na katerih ni rešitve za te!

Rusko-japonska vojska.

Na suhem.

Mnogo se sedaj govori o tem, ker so se pojavile na obeh straneh in za hrptom japonske armade kozaške čete. Dne 11. t. m. so napadli ti kozaški oddelki južno od Ljaojana japonske čete. V začetku so Japonci bežali, pozneje pa so dobili premoč, na kar so se Rusi umaknili. Istočasno so drugi kozaški od-

LISTEK.

Politično razmerje med avstrijskimi deželami in Ogrsko v 17. stoletju.

(Ob dvestoletnici Krucev predaval v Ljutomeru dne 27. nov. 1903. Fr. Kovačič.)

Grozen in usoden je bil 29. avgust leta 1526. za Ogrsko, za naše dežele in za ves krščanski svet. Mogočni sultan Soliman II je ta dan pri Mohaču do nog potolkel krščansko vojsko; na bojnem polju je obležalo 500 odličnih plemičev in do 20.000 vojakov, med njimi tudi sam ogrsko-hrvaški kralj Ludovik II. Na sledki te bitke so bili grozni in so jih hudo čutili tudi naši očetje več sto let. Hitro po mohački bitki je sultan vzel glavno mesto ogrskega kraljestva, Budim, in čez nekaj let je večji del Ogrske in Slavonije prišel v turško oblast. Turki so tako postali naši najbližji sosedi. Od naših gor in planin pa doli globoko v Azijo do Himalaje so sedaj goreli turški ognji. „Kolikor je zvezd na nebu in peska v morju, toliko ima naš veliki car vojske; spomladi vas bomo zopet obiskali“, tako so se norčevali Turki iz krščanskih poslancev.

Pa še druge zmešnjave so nastale vsled smrti kralja Ludovika, ki ni imel naslednikov. Ogrska in Hrvaška sta ostali brez kralja. Na Ogrskem je že prej bilo vse v neredu, ker se prevzetni velikaši niso nič zmenili za slabotnega kralja. Še hujsi nered je bil sedaj, ko sploh ni bilo nikakšnega gospodarja in so tudi obširna posestva mnogih velikašev, ki so padli v boju, ostala brez gospodarjev. Važno je bilo sedaj vprašanje: kdo bo nov kralj? Za ogrsko krono sta se potegovala zlasti dva kandidata: avstrijski nadvojvoda Ferdinand iz habsburške rodvine in pa erdeljski vojvoda Ivan Zapolja, eden najbogatejših in najvplivnejših ogrskih velikašev. Ferdinand je mislil, da ima pravico do ogrske krone, ker je pokojni kralj Ludovik II. imel njegovo sestro Marijo za ženo, on pa je imel za ženo Ludovikovo sestro Ano. Roko mlade vdovice je skušal dobiti Ivan Zapolja, da bi tako lažje prišel do ogrske krone in bi se pogodil s Ferdinandom. Toda ona je ponudbo odbila, pač pa so velikaši potegnili za Zapoljem. Dne 10. novembra 1526. so Ogrski na saboru v Stolnem Belgradu enoglasno in z velikim oduševljenjem izvolili Ivana Zapolja za svojega kralja ter ga kronali s krono sv. Štefana. Ko se je zbranim velikašem stavilo vprašanje: Hočete li Ferdinanda za svojega

kralja: so vsi z enim glasom zavpili: Nečemo za nič na svetu!

Drugacnih misli pa so bili Hrvati. Njim se je za kralja ponujal sam sultan Soliman ter jih vabil na svojo stran z lepimi obljubami. A Hrvati so Turke le predobro poznali in so s studom odbili to ponudbo.

Na novega leta dan 1527. so se sešli v Cetinju in so izbrali avstrijskega nadvojvoda Ferdinanda za svojega kralja, ki je že bil tudi češki kralj in lastnik notranje-avstrijskih dežel, t. j. Avstrije, Štajerske, Koroške in Kranjske. Hrvati so računali na to, da je avstrijski nadvojvoda kot neposredni sosed Hrvaške in Ogrske najbolj sposoben, da brani svoje dežele proti Turkom. Ker je bil vrh tega v ozki zvezi z nemškim cesarstvom, je bilo od njega upati zdatne pomoči in zašlombe.

Pa tudi na Hrvaškem je bila stranka, ki ni bila zadovoljna s Ferdinandom. Najprej je Krištof Frankopan sam želel postati kralj, a ko je bil Ferdinand izvoljen v Cetinju, je njegova stranka izvolila Ivana Zapoljo za hrvaškega kralja (dne 3. januarja 1527), vendar s pristavkom, da naj Frankopan z ozirom na Ferdinandove zasluge dela na to, da se oba kralja pogodita.

delki južno od Ljaojana pri Hajčenu in pri Dašičao razdrli železnico in uničili vse zaloge živil. Na desnem krilu Japoncev so pa kozaške čete dne 8. t. m. zažgali japonsko skladišče pri Misze.

Kakšen namen imajo te čete? Glavni namen je, da vznemirjajo sovražnika za hrbtom, napadajo nepričakovano majhne oddelke, razrušijo železnice in ceste, uničijo skladišča in ovirajo dovažanje živil. Japonska armada je sedaj navezana izključno na dovažanje živeža od doma. Ker se pa dovažanje ne more v miru vršiti, bodo Japonci prisiljeni, poslati nazaj večje posadke, ki branijo ta dovažanja.

Vsaka oddaja čet nazaj za varstvo hrbta pa slabi spredaj armado, in to je namen teh kozaških čet. Zato je njihova naloga, se po bliskovito pokazati, napaditi maloštevilne Japonce, uničiti vse, kar jim pride v roke, in potem hitro zopet izginiti.

V kako neprimerno bi prišla armada Oyame, če bi izostal živež, brez katerega jim ni mogoče vzdržati! Zato bo prisiljen oslabiti prve vrste, da si zavaruje dovažanje. O teh kozaških napadih bodo sedaj večkrat prihajala poročila. Kajti gotovo bo Kuropatkin nadaljeval s temi kozaškimi napadi.

Neki vojaški strokovnjak hoče proizvajati iz tega položaja sledeče ruske namene:

Kuropatkin hoče vplivati na desni bok in ledje japonske vojske v črti Siumintin, Sajmaci, Fenčevan. V dosegu tega pomika on svoje levo krilo v sedanji zimski dobi proti edini in zadnji sovražni dovozni cesti (Fuzan - Antun - Fengčunvan - Ljaojan). Pri tem moramo opozoriti, da je cesta Inkan, katero so imeli do sedaj Japonci za glavno dovozno črto, že zamrznjena, tako da je za sedaj in do pomladi črta Daljni-Port Artur-Ljaojan edina dovozna cesta. In še ta cesta bo utegnila vsled stroge letošnje zime postati nerabljiva, ker utegne zamrzniti tudi luka Daljni, tako da bodo Japonci navezani do pomladi edino na cesto, ki vodi s Koreje čez Fuzan, Senl, Antung in Liaojang. Kuropatkin je najbrže že meseca oktobra vse to uganil in se pomaknil z močnim levim krilom proti isti dovozni cesti z namenom, da celo od iste zadnje in edine ceste odreže Japonce od domovine. To se je pa, kakor vse kaže, Kuropatkinu posrečilo. Njegovo levo krilo je dan za dnem močnejše, dan za dnem je bližje določenemu cilju Fenčevančenu.

Za Japonce se toraj bližajo usodepolni časi, položaj kakoršnjega ni še svet doživel v zgodovini, da bi armada, ki bo štela do onega časa nad 500.000 mož, prisiljena bila, položiti pred zmagovalcem orožje! Kaj naj za Boga prične armada, ako nima nikake zveze z domovino! Kuropatkin je znal zvabiti Japonce

tja, kjer jih je želel imeti! On ni hotel prelivati po nepotrebnem krščanske krvi, temveč hoče z bogatimi sredstvi, katere mu nudi Rusija, prisiliti nesramnega, zavratnega sovražnika k udaji. — Lepe misli!

Iz Mandžurije se poroča, da je došlo Oyami od Port Arturja 368 obležnih topov in 32.000 pešcev na pomoč. Število Japoncev, ki stoje proti Kuropatkinu, se ceni na 388.000 mož z 1245 topovi. Pričakuje se v najkrajšem času bitka južno od Mukdena. Maršal Oyama je naznanil svoji vladi, da bo, če dobi do srede februarja 60.000 mož pojačenj, lahko pričel zopet prodirati ter da bo potem prepodil Ruse iz Mandžurije.

Na morju.

Oba oddelka baltiškega brodovja sta dospela dne 4. t. m. do otoka Madagaskar. V luki Diego Suarez, kjer se baje mislita združiti, pričakujejo japonskega napada. Japonske bojne ladje so se že namreč prikazale blizu otoka Mauritius, ki leži nedaleč vzhodno od Madagaskarja. Iz Petrograda je došla vest, da je bil Roždestvensky napaden v Indijskem morju od japonskih torpedovk in malih križark. Že takrat, ko se je baltiško brodovje ločilo blizu Gibraltarja, in je en oddelek plul okoli Afrike, drugi skozi Sueški prekop, se je pisalo, da bodo Japonci skušali napasti enega teh oddelkov predno se snide z drugim. Gotovo so pa poslali Japonci veliko preslabo brodovje Rusom nasproti, drugače bi bili morali prizadjeti Rusom kako škodo.

Nekatere ladje, ki so poslani baltiškemu brodovju na pomoč, plujejo te dni skozi Sueški prekop. Križarka „Izumrud“ je došla v luko Port Said, ki leži v severnem vходу v Sueški prekop, močno poškodovana, tako se poroča od tam. Na zadnjem delu ladje se vidi, da je bila zadeta od torpeda ali granate. Častniki imajo strogo prepoved, povedati kaj natančnejega, kako je nastala ta poškodba. Gotovo se bo vrnila „Izumrud“, ko se nekoliko popravi, nazaj na Rusko v Kronstadt.

L sti poročajo, da je dal ruski car od svojega osebnega imetka 300 milijonov za rusko brodovje.

Deželni zbor štajerski.

Gradec, 14. januarja 1905.

Dne 12. januarja je bila med drugim na dnevnem redu zahteva nemških poslancev radi ustanovitve popolne nemške ženske pripravnice v Gradcu in novega učiteljskega na Zgornjem Štajerskem. Pri tej priložnosti je zahteval dr. Hrašovec v imenu Slovencev popolno slovensko učiteljskega za Spodnji Štajer, ker so vsa zdajšnja

učiteljskega na Štajerskem samo le nemška, Vlada je dolžna, skrbeti za to, da dobimo v slovenščini zmožnih učiteljev. Ves besen se vzdigne mariborski poslanec Pfrimer ter se pritožuje, koliko krivico trpijo mariborski Nemci, ker toliko plačujejo za nemško žensko učiteljskega v Mariboru, med tem ko je tamošnje možko učiteljskega tako slovensko, da nemških učencev niti ne sprejmlje. Pfrimer je dalje trdil, da se skoraj vsi predmeti na mariborskem učiteljskem predavajo v slovenskem jeziku. Pfrimerju je ušla v njegovi sveti jezi beseda, kateri bodo njegovi somišljeniki skoraj gotovo ugovarjali. Rekel je namreč, da je Nemcem ljubše, če se mariborsko učiteljskega loči tako, da imajo Slovenci svojo pripravnico, Nemci pa svojo. Odgovarjal je Pfrimerju poslanec Robič, ki mu je povedal, da bi za njega boljše bilo, ko bi govoril o vinotrtstvu, kakor da govori o šolskih rečeh, katerih ne razume. Robič vpraša Pfrimeja, naj pove: kateri predmeti se na mariborskem učiteljskem predavajo v slovenskem jeziku. Resnica je, da razun slovenščine nobeden predmet ne. Branil je tudi ravnatelja mariborskega učiteljskega Schreinerja proti neumnim napadom Pfrimerjev. Vsi učitelji, slovenski in nemški, spoštujete tega moža.

Poslanec dr. Hrašovec povzame še enkrat besedo rekoč: „Gospod cesarski namestnik! zapomnite si, kaj je izrekel v imenu Nemcev poslanec Pfrimer. Povdarjal je, da mu je prijetno, če dobimo Slovenci svoje lastno učiteljskega.“ A cesarski namestnik je obljubil, da dobijo Nemci v Gradcu in na Zgornjem Štajerskem — toraj 2 učiteljski pripravnici k tem, ki jih že imajo; da bi pa vlada nameravala dati tudi Slovincem kakšno drobtino; tega ni povedal, molčal je, kakor riba.

Med drugimi prošnjami za razne podpore, je deželni zbor sprejel tudi ono radi tisoč letnih kron katoliškemu podpornemu društvu v Celju za toliko let, dokler se ne reši preporno vprašanje radi ustanovitve novih šol v celjski okolici. Zgodovinskemu društvu v Mariboru je sklenil finančni odsek podeliti v „spodbujajo“ mlademu društvu za l. 1905 200 kron.

V petek, dne 13. januarja se je vršila razprava zastran treh slovenskih meščanskih šol. Kakor znano, sta lani predložila poslanca Žičkar in dr. Hrašovec prošnje zastran ustanovitve slovenskih meščanskih šol in sicer prvi za Sevnico, drugi za Žalec. Deželni šolski svet je predlagal deželnemu odboru zastran Sevnice, naj se šola ne ustanovi, ker ni upanja, da bi jo obiskovalo zadostno število otrok. Kakor deželni šolski svet, tako odklanjata tudi deželni odbor in naučni odsek ustanovitev te šole. Zastran Žalca je deželni šolski svet sprevidel, da bi bilo umestno ustanoviti

Prepir za ogrsko krono je stal štajersko deželo in posebej nas Slovence veliko krvi in denarja. Na Hrvaškem se je odpor proti habsburškemu nadvojvodu sčasoma polegel, tem hujše je pa vrelo na Ogrskem. Ta dežela je bila odslej čez 200 let razcepčena v tri dele: največji del je bil v turških rokah, drugi del je imel Habsburžane za vladarje, tretji pa domačega kralja, oziroma erdeljskega vojvoda. Prepir za ogrski prestol je vir vseh političnih homatij v 16., 17. in 18. veku, zaradi katerih je naša dežela kot sosedna Ogrske veliko trpela. Na Ogrskem je neprenehoma vrelo in kadar koli je prekipel krop iz ogrskega kotla, vselej je najprej poparil Štajersko, zlasti Mursko polje, ki je bilo najbolj odprto. Ravno ta boj za ogrski prestol je bil povod, da je razmerje med avstrijskimi deželami, zlasti Štajersko, naslednja stoletja bilo malo prijazno, da, naravnost so vražno. Pač pa je zvestoba do habsburške hiše in skupna nevarnost ozko zvezala Štajersko in Hrvaško.

Puntarski Ogri so držali večinoma s Turki in tako je naša dežela bila v vedni nevarnosti, če ne pred Turki, pa pred ogrskimi rogovileži. Že hitro po izvolitvi se je Ferdinand obrnil na štajerske deželne stanovce, naj mu krepko pomagajo, da utrdi svojo oblast na Ogrskem,

da bo potem mogel uspešno se ustaviti napredujočim Turkom ter Štajersko in druge dežele obvarovati večje nesreče. Naša dežela je pomagala ustanoviti in vzdrževati vojno granico, za katero so notranje-avstrijske dežele plačevale na leto po 150.000 gld.; naši junaki so se bojevali složno s Hrvati proti Turkom in Ogrom na hrvaških in ogrskih tleh. Hrvati so pa tudi večkrat prišli na pomoč naši deželi.

L. 1538. sta Ferdinand in Zapolja sklenila mir, vsled katerega je Zapolja zadržal zemlje, katere je doslej imel in je bil priznan za kralja, a odreči se je moral zveze s Turki, po njegovi smrti pa bi imela vsa dežela pripasti Ferdinandu. Ivan Zapolja je umrl že l. 1540, pa še na smrtni postelji je opominjal svoje velikaše in prijatelje, naj bodo zvesti turškemu sultanu, ki je njemu pomagal na prestol.

Tega so se Ogri držali in so tudi pod nasledniki Ferdinandovimi bili v zvezi s Turki ter z njimi vred napadali naše dežele. Koncem 16. in začetkom 17. stoletja so se pridružile verske homatije, ki so še bolj poostriale razmerje med avstrijskim dvorom in njegovimi deželami, pa med nezadovoljnimi Ogri. Ravno v 17. stoletju je naša de-

žela neprestano in hudo trpela zaradi ogrskih političnih zmešnjav. — Meseca oktobra l. 1604 so se spuntali na Ogrskem hajduki ter potegnili s Turki. Naslednjo spomlad je 26. maja 1605. 4000 hajdukov pridivljalo na Štajersko; preden se jim je mogla naša vojska v bran postaviti, so odnesli pete z bogatim plenom zopet na Ogrsko. Pa komaj so se ljudje malo pomirili, že so zopet prilomastili puntarski Ogri s Turki vred pod poveljstvom Begler bega, Ibrahima „pijanca“ in polkovnika Jurija Nemethyja proti Štajerski ter so napadli najprej kraje med Radgono in Feldbachom, potem se pa vrgli kakor besni volkovi na slovensko stran in so grozovito razsajali po Murskem polju in Slov. goricah do Drave. Vasi, trge in manj trdne gradove so požgali, živino, vino i dr. so deloma požrli, deloma pa seboj odpeljali, kakor je tudi na tisoč ljudi moralo iti v bitko sužnost. Pri tej priliki je tudi trg Veržej s cerkvijo in gradičem do tal pogorel, ker je vlada bila malo prej ukinila ondotno vojvodstvo, kar se je sedaj pokazalo kot pomota.

Ko je l. 1619. nastopil vlado pri nas in na Ogrskem ter Hrvaškem Ferdinand III., je na vse strani švigal plamen upora, ki se je razvil v strahovito in dolgotrajno vojsko, ki je trajala celih 30 let (1618—1648). Tudi na